

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора економічних наук, доцента
Кучерової Ганни Юрївни
на дисертаційну роботу Набулсі Хусейна “Механізм регулювання
державно-приватного партнерства у соціальній сфері”, подану до захисту
на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за
спеціальністю
08.00.03 – економіка та управління національним господарством**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Сучасні особливості протікання соціально-економічних процесів в Україні загострюють вимоги зі сторони громадянського суспільства до якості виконання органами виконавчої влади регуляторних повноважень не лише у сфері організації діяльності підприємств реального сектора економіки, але, передовсім, у сфері функціонування установ та організацій соціального сектора. Успішне виконання ними своїх функцій сприяє безперервному живленню національної економіки людськими ресурсами, нарощуванню соціального капіталу нації, всебічному та якісному задоволенню когнітивних, соціально-групових, престижних, духовних, соціовітальних потреб самореалізації працівників, формуванню об’єктивного підґрунтя їхнього персонального творчого самовиразу.

Переважно негативне забарвлення соціальних наслідків інтегрування України до ЄС, фактичне “вимивання” найбільш активної та професійно підготовленої частини її людських ресурсів у результаті постійного та епізодичного переміщенням на роботу за кордон, свідчить про обмежену здатність органів виконавчої влади подолати ставлення до соціальної сфери як другорядної підсистеми індустріального суспільства, неспроможність перетворити її у рушійний елемент інновативного розвитку постіндустріальної економіки, забезпечити сприятливі умови для розкриття особистих позитивних якостей працівників.

Рівнем ефективною реалізації регулятивних рішень у соціальній сфері економіки визначається здатність органів державної влади проводити стабільну соціальну політику, забезпечувати якісний розвиток усіх компонент людського капіталу нації як головної функції соціальної держави. Такі міркування лежать в основі формування теоретичного базису державного регулювання соціальної сфери економіки, обґрунтування практичних підходів, які дозволяють врахувати дуальний характер її функціонування,

одночасно пов'язаний зі споживанням соціальних послуг, а також інвестиціями у людський капітал.

В силу своєї принципової значимості, управлінські рішення, які стосуються регулювання соціальної сфери на основі всебічного врахування інтересів стейкхолдерів інноваційних систем, мають бути скоординованими та врегульованими на макро- та мезоекономічному рівнях національної економіки. Це зумовлює необхідність та доцільність використання державно-приватного партнерства як ефективного засобу об'єднання фінансових та організаційних ресурсів органів виконавчої влади та громадянського суспільства. Відтак, актуальними є питання дослідження теоретико-організаційних засад удосконалення механізму регулювання державно-приватного партнерства у соціальній сфері. Слід зазначити, що незважаючи на значимість дослідження означених питань, наразі вони залишаються мало розробленими як в теоретичному, так і в практичному аспектах. З огляду на це, дисертаційна робота Набулсі Хусейна є надзвичайно важливою, актуальною і своєчасною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційну роботу Набулсі Хусейна виконано у відповідності до плану наукових досліджень Центральноукраїнського національного технічного університету в межах науково-дослідних робіт: “Розвиток інноваційно-інтегрованих структур як чинник національної безпеки держави в умовах соціально-економічної нестабільності” (номер державної реєстрації 0117U001101, 2017 р.), в якій автором досліджено теоретичні засади використання механізму державно-приватного партнерства у соціальній сфері за умов прискорення процесів горизонтально-мережевої стратифікації національної економіки; “Формування та розвиток інноваційних кластерів на регіональному рівні” (номер державної реєстрації 0117U001296, 2017 р.), у якій здобувачем розроблено методіку оцінювання результативності державно-приватного партнерства у соціальній сфері на національному, регіональному, локальному рівнях; “Стратегічне програмування розвитку мезоекономічних систем в структурі національної економіки” (номер державної реєстрації 0117U001291), під час виконання якої здобувачем здійснено кількісне оцінювання внеску регіонального закладу вищої освіти у формування регіональної інноваційної екосистеми.

Рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна

Реалізована у дисертації методологія дослідження, у основу якої покладено фундаментальні положення теорії інноваційного зростання,

еволюційної та неоінституціональної теорій, методичні рекомендації провідних вітчизняних і зарубіжних науковців з проблем державного регулювання соціальної сфери економіки, формування національних, галузевих та регіональних інноваційних систем, управління рамковими угодами, постійними змінами, забезпечує достовірність та обґрунтованість основних наукових положень, методичних розробок, сформульованих у дисертації. Наведені у ній висновки і рекомендації достатньо обґрунтовані, що підтверджується апробацією на науково-практичних конференціях та впровадженням у практичну діяльність органів виконавчої влади, господарського управління та контролю, державних установ і організацій.

Коректне застосування у роботі різнопланових загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, серед яких: методи емпіричного дослідження (аналізу, синтезу і наукової абстракції, узагальнення та класифікації, спостереження, компаративного аналізу, виміру, порівняльного і статистичного аналізу, кореляційно-регресійного аналізу, індексний метод і метод групування), теоретичного дослідження (сходження від абстрактного до конкретного, ідеалізації, формалізації, дедуктивно-аксіоматичний метод, методи системно-структурного й абстрактного структурно-логічного аналізу, метод інституціонального аналізу), спеціальні методи (графічний метод, матричний метод, моніторинг, бенчмаркінг), покладено в основу обґрунтування отриманих автором та описаних у представленій роботі нових знань. Здобувачем реалізовано системний методичний підхід, який дозволив здійснити дослідження теоретико-методичних та організаційних засад удосконалення механізму регулювання державно-приватного партнерства у соціальній сфері у контексті інноваційного оновлення системи державного регулювання соціальної сфери регіональної економіки з акцентом на самоврядування.

Викладені у дисертаційній роботі наукові положення, висновки та рекомендації є достовірними, ґрунтуються на фундаментальних науково-прикладних дослідженнях вітчизняних та зарубіжних авторів (опрацьовано 249 літературних джерел), поточних публікаціях, підсумкових даних зарубіжних установ, Державної служби статистики України, висновках, які були сформульовані здобувачем самостійно в результаті власних досліджень і спостережень, що в сукупності свідчить про високий рівень володіння здобувачем проблематикою дослідження.

Автором дисертації забезпечено коректне формулювання теоретико-методичних і практичних завдань, проведення на їхній основі системного, цілісного, узгодженого та завершеного наукового дослідження, яке демонструє чіткий логічний зв'язок емпіричних даних та одержаних теоретичних результатів.

Отримані в результаті проведеного дослідження та описані в дисертації наукові результати в сукупності вирішують актуальне науково-практичне завдання, сутність якого полягає у поглибленні теоретико-методичних основ і розробці науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення механізму регулювання державно-приватного партнерства у соціальній сфері на макро- та мезоекономічному рівнях національної економіки. В процесі його вирішення дисертантом отримані результати, які містять елементи наукової новизни і які можна вважати внеском в теорію й практику державного регулювання економіки. Зокрема, до найбільш вагомих можна віднести наступні наукові положення:

– удосконалено теоретичні підходи щодо визначення сутності поняття “державно-приватне партнерство у соціальній сфері економіки”, яке розглядається автором, у відповідності до принципу діалектичної єдності одиничного, особливого та загального у явищах, звужено, під кутом зору ідентифікації змісту функції регулювання як спеціальної області управління партнерством на рівні конкретних проектів у соціальній сфері з метою формування розширеного спектру соціальних потреб та підвищення якісного рівня їхнього задоволення (стор. 70-74), а також розширено, у контексті дослідження державно-приватного партнерства як управляючої системи з виділенням функцій стратегічного планування, організації, стимулювання, аналізу, моніторингу (стор. 65-69);

– проведено систематизацію національних моделей регулювання соціальної сфери ліберального, патерналістського, егалітарного, соціально-ринкового типів врядування соціальної політики (стор. 70-73, рис. 1.5 стор. 46) за сукупністю класифікаційних ознак з метою обґрунтування якісних параметрів вітчизняної моделі регулювання соціального розвитку, в основу якої покладається сприяння органами виконавчої влади успішній комерційній реалізації проектів партнерського комбінування фінансових та організаційних ресурсів інституціональних власників активів, джерел інвестицій у розвиток соціальної сфери, забезпечення діяльності носіїв секторальних ризиків;

– запропоновано методичні підходи щодо рейтингового оцінювання результативності регулювання державно-приватного партнерства на мезоекономічному рівні, які базуються на визнанні пріоритетності розвитку соціальної сфери регіональних інноваційних систем, реалізуються у процесі моніторингу показників соціального розвитку у рамках формування профілю регіонів держави за компонентами соціальної інфраструктури, їхньої інтерпретації з метою визначення та задоволення поточних потреб, реалізації стратегічних пріоритетів, орієнтованих на підвищення якості життя населення та зростання конкурентоспроможності економіки у довгостроковій перспективі (стор. 132-145);

– сформовано інновативні напрями удосконалення механізму регулювання державно-приватного партнерства у соціальній сфері, які у своїй сукупності забезпечують докорінне оновлення та розширення спектру громадських послуг з метою підвищення рівня якості задоволення соціовітальних потреб матеріальних носіїв людського капіталу, нарощування особистісного потенціалу підвищення рівня продуктивності праці, міжсекторальної мобільності працівників, цінності часу життєдіяльності в умовах постіндустріальної економіки (стор. 158-168);

– аналітичне оцінювання сучасного стану, тенденцій формування, місткості ринків регулювання державно-приватного партнерства у сегментах охорони здоров'я (стор. 111-119) та освіти (стор. 120-129) соціальної сфери національної економіки, яке розглядається у контексті поширення на сферу прецизійної, персоналізованої, предиктивної, превентивної та партисипаторної “медицини 5П” (стор. 160-167), інновативного розвитку вищої освіти (стор. 207), креативного та рекреативного секторів економіки, проведення превентивного тестування методів державного регулювання розвитком соціальної сфери в умовах використання чотирьохланкової моделі функціонування регіональних інноваційних екосистем;

– сформульовані у роботі напрями інноваційної модернізації моделей державно-приватного партнерства на основі гнучкого узгодження фінансових інтересів публічного сектора та публічної сфери змішаної економіки (стор. 174-179), збагачення практики співконкурентної реалізації проектів партнерства за участі стейкхолдерів “розумно спеціалізованих” регіональних інноваційних екосистем (стор. 92-93);

– методичне забезпечення бенчмаркінгу макроагрегатів державно-приватного партнерства у соціальній сфері на рівні національної економіки (стор. 189-203), моніторингу фактичних та дисконтованих показників оцінювання результативності моделей партнерства з розрахунками суспільного, комерційного, бюджетного та позаекономічного ефектів співпраці на стадіях конкурсного розгляду варіантів співпраці, практичного запровадження та аналізу завершених проектів (стор. 204-206).

Всі наукові результати, що викладені у дисертації і виносяться на захист, одержані автором самостійно. Достовірність наукових результатів підтверджена необхідним обсягом теоретичних та прикладних досліджень, повною відповідністю поставлених і вирішених завдань сформульованій меті, використанням сучасного інструментарію досліджень.

Теоретична цінність та практичне значення результатів дослідження

Теоретична цінність роботи полягає у тому, що розробки автора доповнюють і розвивають економічну науку з питань теорії та методології

вдосконалення механізму державно-приватного партнерства у соціальній сфері національної економіки як процесу інтегративного об'єднання ресурсів державного та муніципального секторів, публічної сфери змішаної національної економіки, балансування інтересів інституціональних партнерів для вирішення питань демонополізації соціальної інфраструктури надання гарантованих державою обов'язкових соціальних послуг та урегульованого нею вибіркового надання змішаних громадських благ колективного використання. Вагоме теоретичне значення мають реалізовані у роботі підходи щодо визначення місця і ролі механізму державно-приватного партнерства у соціальній сфері економіки, яке розглядається у якості ефективної моделі формування матеріальних умов відтворення індивідуальної здатності сукупності стейкхолдерів постійно виступати у якості ключового елементу функціонування інноваційних екосистем; оновлення наукових підходів до вирішення проблем державного регулювання розвитку соціальної сфери на основі креативного поєднання положень теорії публічного сектору економіки, громадських послуг, формування та функціонування регіональних екосистем; розроблення концептуальних засад модернізації та інноватизації форм державно-приватного партнерства, які здійснюються у контексті потенційного інтегрування розрізаних галузевих кластерів соціальної сфери до складу регіональних інноваційних екосистем.

Прикладне значення одержаних результатів полягає в тому, що доведені до рівня практичних рекомендацій авторські розробки закладають методичну основу для формування, використання та постійного оновлення інноваційних методів регулювання державно-приватного партнерства у соціальній сфері центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування. До результатів, які мають найбільш вагоме практичне значення, належать пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правової бази врегулювання процесу використання моделей публічно-приватного партнерства у соціальній сфері економіки; послідовності розгортання технологічних платформ конкурентної співпраці стейкхолдерів регіональних інноваційних екосистем; поширення практики використання інноваційного інструментарію залучення фінансових коштів з альтернативних джерел; розширення арсеналу засобів регулятивного впливу органів виконавчої влади за рахунок реалізації маркетингових механізмів і каналів постачання користувачам соціальних послуг найвищої якості.

Окремі положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертаційній роботі, використані науковцями Інституту економіки промисловості НАН України під час розроблення практичних рекомендацій щодо регулювання соціальної сфери економіки, вирішення соціально-економічних проблем сучасного виробництва, інноваційного оновлення

механізму регулювання підприємництва й корпоративного управління. Кількісні підходи щодо оцінювання ефективності співпраці сторін партнерства у соціальній сфері на рівні регіональної інноваційної системи, об'єднаних територіальних громад апробовано у діяльності організацій та установ Департаменту культури, туризму та культурної спадщини Кіровоградської обласної державної адміністрації. Основні положення дисертації запроваджено у освітній процес Центральноукраїнського національного технічного університету під час викладання навчальних дисциплін “Корпоративне управління”, “Публічне адміністрування”, “Організація культурно-масових та громадських заходів”, “Організація діяльності в органах місцевого самоврядування”, “Державне та регіональне управління”, “Еволюція публічного управління”, “Неурядові організації в системі публічного управління”.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

Теоретичні та прикладні розробки дисертаційної роботи Набулсі Хусейна достатньо повно викладені в опублікованих ним працях. Основні результати дисертаційного дослідження опубліковані у 16 наукових працях обсягом 8,37 друк. арк., з них 6 статей – у наукових фахових виданнях України, 1 стаття – у зарубіжному науковому виданні, 9 публікацій – в інших виданнях. На захист дисертаційної роботи виносяться виключно особисті розробки автора.

Основні методичні положення, наукові розробки та результати дослідження доповідалися й отримали позитивну оцінку на науково-практичних конференціях міжнародного й всеукраїнського рівня.

Автореферат дисертації за змістом повністю відповідає основним положенням, результатам та висновкам дисертаційної роботи, відображає структуру та логіку викладення матеріалу.

Відповідність структури дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. За структурою, обсягом, оформленням та змістовним наповненням вона у повній мірі відповідає вимогам, встановленим МОН України до кандидатських дисертацій.

Основні результати та висновки дослідження, які являють предмет для захисту, є конкретними та достатньо аргументованими. За переліком вирішених задач, реалізованими напрямками досліджень – моделі державного регулювання національною економікою, прогнозування та державне

регулювання окремих макроекономічних процесів – дисертація відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційної роботи

Відзначаючи актуальність обраної здобувачем теми, наукову новизну результатів дисертаційного дослідження, їх достовірність та повноту викладу в опублікованих працях, необхідно звернути увагу на деякі положення дисертаційної роботи, які, на наш погляд, мають дискусійний характер, містять недоліки чи потребують додаткового обґрунтування.

1. Досліджуючи теоретико-методичні основи функціонування механізму регулювання державно-приватного партнерства у соціальній сфері постіндустріальної економіки (стор. 47-48), автор зазначає, що регіональні інноваційні екосистеми як об'єкт державного регулювання це "...глобально-мережеве територіально локалізоване співтовариство стейкхолдерів постіндустріальної економіки, діяльність якого спрямовано на здійснення інтегрованих взаємовигідних дій щодо комбінування власних та інших доступних ресурсів...", зазначаючи, що їхніми елементами виступають інноваційні підприємства/фірми, інноваційна інфраструктура, підсистема комерціалізації інновацій, підсистема фінансування інновацій. Теоретична частина роботи була б більш ґрунтовною, якби автор дослідив особливості державно-приватного партнерства на прикладі проектів надання знаннємістких інтелектуальних послуг, віртуальних послуг, функціонування регіональних технологічних платформ.

2. Розроблений автором та представлений у підрозділі 3.2 алгоритм обрання ефективної моделі державно-приватного партнерства у соціальній сфері економіки (рис. 3.2 стор. 173), інноваційна модель "змішаного контракту життєвого циклу" (рис. 3.3 стор. 175), є дискусійною в частині систематизації латентних ризиків, які представлені узагальнено. Окремі різновиди та заходи хеджування ризиків потребують додаткового обґрунтування (табл. 3.7 стор. 178). На наш погляд, доцільно було б визначити, які конкретно методи застосовуються з метою урегулювання конфлікту інтересів стратегічних партнерів, як відбувається диверсифікація ризиків між органами виконавчої влади та стейкхолдерами публічного сектору, підтримання паритету у сфері спільного контролю проектів.

3. Здійснюючи структурний маркет-аналіз потенційних напрямів запровадження інновативних моделей державно-приватного партнерства у національній системі охорони здоров'я (табл. 2.9, стор. 119), національній

системі освіти України (табл. 2.16, стор. 129), автор проводить градацію стратегічної черговості розширення сфери партнерства із зазначенням різновидів медичних послуг (для системи охорони здоров'я), адміністраторів бюджету (для системи освіти). Проте, на нашу думку, такий аналіз мав би бути доповненим показниками, які враховують перспективні напрями залучення до співпраці недержавних інституційних акторів. У випадку практичної реалізації, це сприятиме підвищенню позицій України при складанні міжнародних рейтингів, розширює можливості проведення компаративного аналізу.

4. Проводячи оцінювання інтегрального індексу ефективності регулювання державно-приватного партнерства на регіональному рівні функціонування соціальної сфери (п. 2.3.), формуючи профіль регіонів, диференціюючи стратегічні напрями та поточні потреби її розвитку, автор залишає поза увагою соціальну безпеку розвитку реального сектору, яка є вагомим чинником регіонального соціально-економічного розвитку та ключовим показником ефективності використання механізму партнерства у цілому.

5. Обґрунтовуючи доцільність запровадження державно-приватного партнерства у соціальній сфері (стор. 53-55), автору слід було б чітко диференціювати чисті громадські блага, до надання яких неможливо залучати недержавні структури (прямі грошові виплати, обов'язкові соціальні послуги), а також змішані блага, до надання яких існують обмежені можливості залучати недержавних акторів; більш детально описати відмінності між обов'язковими до виконання державними гарантіями, які забезпечуються державою, та проектними заходами щодо їхнього вибіркового надання.

6. Погоджуючись із авторським переліком показників моніторингу рівня ефективності державно-приватного партнерства у соціальній сфері (стор. 204-208), зауважимо, що здобувач здебільшого обмежується їхнім перерахуванням, не зосереджуючи уваги на послідовності проведення розрахунків окремих запропонованих агрегатів.

Однак, перелічені недоліки та зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку роботи Набулсі Хусейна, виконану на належному теоретико-методичному рівні, а наявність дискусійних положень свідчить про складність обраного напрямку дослідження.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Набулсі Хусейна на тему “Механізм регулювання державно-приватного партнерства у соціальній сфері” є самостійним

завершеним науковим дослідженням, яке виконане на актуальну тему, характеризується новизною одержаних результатів й висновків, має теоретичне і практичне значення.

Аналіз змісту дисертації, автореферату, основних опублікованих робіт, дозволяє зробити висновок, що визначені здобувачем завдання ретельно опрацьовані, вирішені на високому теоретико-методичному рівні. Основні положення та отримані результати у повному обсязі висвітлено у публікаціях автора. Автореферат належним чином розкриває основні положення та висновки роботи, є ідентичним до дисертації за структурою та змістом, не містить інформації, яка відсутня у ній.

Отримані в роботі наукові результати забезпечують нове вирішення важливого науково-прикладного завдання, яке полягає в узагальненні теоретичних положень та розробці наукових рекомендацій щодо вдосконалення механізму регулювання державно-приватного партнерства у соціальній сфері національної економіки. За темою та змістом робота відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Актуальність теми дослідження, його наукова новизна, значимість отриманих результатів, зміст та оформлення дисертації засвідчують відповідність виконаної роботи вимогам Міністерства освіти і науки України, пп. 9, 11, 12, 13, 14 “Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 зі змінами та доповненнями, внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19 серпня 2015 р., № 1159 від 30 грудня 2015 р., № 567 від 27 липня 2016 р., які висуваються до кваліфікаційних наукових праць на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Дисертаційна робота Набулсі Хусейна на тему “Механізм регулювання державно-приватного партнерства у соціальній сфері” заслуговує на позитивну оцінку, її автор – на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри обліку та оподаткування
Приватного вищого навчального закладу
«Кропивницький інститут державного
та муніципального управління»

Г.Ю. Кучерова

Підпис доктора економічних наук, доцента, професора кафедри обліку та оподаткування ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління» Г.Ю. Кучерової засвідчую

Директор ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»,
д.ю.н., доцент

І. І. Литвин